

UCHWAŁA Z DNIA 25 MARCA 2004 R.
I KZP 46/03

Termin do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku warunkowo umarzającego postępowanie, wydanego na posiedzeniu (art. 341 § 5 k.p.k.), biegnie od daty jego ogłoszenia (art. 422 § 1 k.p.k.), a nie doręczenia (art. 100 § 3 k.p.k.), chyba że zaistniały okoliczności określone w art. 422 § 2 k.p.k.

Przewodniczący: Prezes SN L. Paprzycki (sprawozdawca).

Sędziowie SN: P. Hofmański, S. Zabłocki.

Zastępca Prokuratora Generalnego: R. A. Stefański.

Sąd Najwyższy w sprawie Moniki J., po rozpoznaniu przekazanego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. przez Sąd Okręgowy w G. postanowieniem z dnia 11 grudnia 2003 r., zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

„Czy wobec wynikającego z treści przepisu art. 100 § 3 k.p.k. wymogu doręczenia stronom wyroku zapadłego na posiedzeniu (a więc również stronie obecnej na posiedzeniu) termin do wniesienia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku warunkowo umarzającego postępowanie, który ogłoszono na posiedzeniu stronom, biegnie od daty doręczenia odpisu wyroku stronie, niezależnie czy była ona obecna na posiedzeniu, czy też zgodnie z regułą wyrażoną w art. 422 § 1 k.p.k. – od daty ogłoszenia wyroku?”

u c h w a l i ł udzielić odpowiedzi jak wyżej.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w R., wyrokiem z dnia 14 sierpnia 2003 r., umorzył warunkowo postępowanie karne wobec Moniki J., oskarżonej o popełnienie przestępstwa zakwalifikowanego z art. 177 § 1 k.k. W posiedzeniu uczestniczył tylko prokurator, a przewodniczący po ogłoszeniu wyroku, pouczył, iż orzeczenie może być zaskarżone do Sądu Okręgowego w G. w terminie 7 dni od doręczenia wyroku z uzasadnieniem. Odpis wyroku został doręczony stronom, przy czym oskarżyciel publiczny otrzymał go w dniu 22 sierpnia 2003 r., a więc w ósmym dniu od daty ogłoszenia wyroku, wtedy też złożył wniosek o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku. Wniosek ten uznano za złożony w terminie, a oskarżyciel publiczny w dniu 24 września 2003 r. otrzymał odpis wyroku z uzasadnieniem. Apelacja którą prokurator wniósł w dniu 8 października 2003 r., została przyjęta jako złożona w terminie i odpowiadająca warunkom formalnym, a następnie przesłana wraz z aktami Sądowi Okręgowemu w G., o czym zawiadomiono prokuratora oraz oskarżoną. Prokurator w apelacji podnosił także i to, że został błędnie pouczone o możliwości zaskarżenia wyroku w terminie siedmiu dni od daty doręczenia mu odpisu wyroku z uzasadnieniem.

Sąd Okręgowy w G. rozpoznając sprawę uznał, iż wyłoniło się zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy – art. 100 § 3 k.k. „na tle art. 422 § 1 k.p.k.”, które sformułował w pytaniu przekazanym Sądowi Najwyższemu na podstawie art. 441 § 1 k.p.k.

Zastępca Prokuratora Generalnego w przedstawionym Sądowi Najwyższemu wniosku, dzieląc ocenę Sądu Okręgowego, że w tej sprawie przy rozpoznawaniu środka odwoławczego wyłoniło się zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy – art. 100 § 3 k.p.k. i art. 422 § 1 k.p.k., a więc spełnione zostały wymogi określone w art. 441 § 1 k.p.k., wyraził pogląd, iż termin do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i

doręczenie uzasadnienia wyroku, umarzającego warunkowo postępowanie, wydanego na posiedzeniu (art. 341 § 5 k.p.k.), biegnie od daty jego ogłoszenia, a nie doręczenia (art. 422 § 1 k.p.k.).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Uznać należało, iż przy rozpoznawaniu w tej sprawie apelacji, na tle wykładni art. 100 § 3 k.k. i art. 422 § 1 k.p.k., rzeczywiście wyłoniło się zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy, w rozumieniu art. 441 § 1 k.p.k., co upoważniało Sąd Okręgowy w G. do przekazania Sądowi Najwyższemu pytania prawnego. Może bowiem budzić zasadnicze wątpliwości czy, bez względu na to, czy strona uczestniczyła w posiedzeniu, na którym wydany został wyrok, którym warunkowo umorzone zostało postępowanie, termin do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia takiego wyroku, biegnie od daty jego ogłoszenia, jak to stanowi art. 442 § 1 k.p.k., czy też od daty doręczenia wyroku na podstawie art. 100 § 3 k.p.k., wobec pouczenia wymaganego przez art. 100 § 6 k.p.k.

Jednoznaczne brzmienie przepisu art. 422 § 1 k.p.k. wskazuje, że określony w nim termin 7 dni do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia dotyczy wszystkich wyroków, które zostały ogłoszone w sposób określony w art. 418 § 1 k.p.k. (chyba że przepis szczególny stanowi inaczej – od daty doręczenia: art. 422 § 2 k.p.k. i art. 482 § 1 zd. drugie k.p.k.) i biegnie właśnie od daty jego ogłoszenia. Dotyczy to wyrokowania zarówno na rozprawie, jak i na posiedzeniu w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji (art. 422 k.p.k. znajduje się w rozdziale 47, w dziale VIII Postępowanie przed sądem pierwszej instancji), także w postępowaniach szczególnych (art. 468 k.p.k., art. 485 k.p.k.), w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego (art. 574 k.p.k.) oraz w postępowaniu w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych (art. 646 k.p.k.). Tak samo jest, jeżeli chodzi o pozostałe przepisy rozdziału 47

k.p.k., z których większość dotyczy każdej czynności wyrokowania, a tylko niektóre z nich wyłącznie wydawania wyroku na rozprawie (np. art. 409 k.p.k.) albo na posiedzeniu (np. art. 418a k.p.k.).

Ustawodawca w art. 422 § 1 k.p.k. początek terminu do złożenia określonego w nim wniosku wiąże z datą ogłoszenia wyroku. Odmiennie natomiast – w art. 422 § 2 k.p.k. i w art. 482 § 1 zdanie drugie k.p.k., stanowiąc, że termin ten rozpoczyna bieg od daty doręczenia oskarżonemu wyroku albo jego odpisu. Tak samo jest również w wypadku wyroku wydanego w postępowaniu wznowieniowym na posiedzeniu bez udziału stron (art. 544 § 3 *in principio* k.p.k.), co jednak wynika nie z treści któregośkolwiek przepisu rozdziału 56 Kodeksu postępowania karnego, lecz z tego, że strony nie wiedzą o terminie tego posiedzenia i dopiero z doręzonego wyroku (art. 100 § 3 k.p.k.) dowiadują się, iż zostało wydane tego rodzaju orzeczenie, i jak może być ono zaskarżone (art. 100 § 6 k.p.k.). Względy gwarancyjne przemawiają zatem za przyjęciem, że w takiej sytuacji procesowej bieg terminu do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku rozpoczyna się od doręczenia wyroku. Żaden inny przepis kodeksu, poza wyżej już wskazanymi, nie określa odmiennie, niż art. 422 § 1 k.p.k., początku biegu terminu do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku. Nie czynią tego również przepisy art. 100 § 3 i 6 k.p.k., stanowiąc jedynie, iż wyrok zapadły na posiedzeniu doręcza się stronom (§ 3), jednocześnie pouczając je o przysługującym im, między innymi na podstawie art. 422 § 1 k.p.k., prawie, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia (postanowienie SN z dnia 14 stycznia 1997 r., III KZ 99/96, OSNKW 1997, nr 3-4, poz. 32)

Art. 422 § 1 k.p.k. uzależnia początek terminu od czynności procesowej „ogłoszenia wyroku”, natomiast art. 418 § 1 k.p.k. stanowi, iż wyrok ogłasza „publicznie” przewodniczący składu orzekającego, nawet wtedy, gdy nikt nie stawił się na ogłoszenie wyroku (art. 419 § 1 k.p.k.). Dotyczy to

zarówno rozprawy, jak i posiedzenia, o ile tylko spełnione zostały warunki „publiczności” ogłoszenia, z zachowaniem jawności dla uczestników postępowania (jawność wewnętrzna) oraz osób postronnych – publiczności (jawność zewnętrzna). W wypadku wyrokowania poza rozprawą oprócz ogłoszenia wyroku w sposób określony w art. 418 § 1 k.p.k., jego treść dodatkowo udostępniana jest publicznie przez złożenie odpisu na okres 7 dni w sekretariacie sądu, o czym należy uczynić wzmiankę w protokole posiedzenia, który wówczas zawsze trzeba sporządzić – art. 418a k.p.k. (zob. szerzej: S. Zabłocki: Publiczne ogłoszenie wyroku wydanego na posiedzeniu - realna gwarancja czy fikcja? – Gdańskie Studia Prawnicze, T. XI, 2003, s. 311 i nast.).

Unormowania dotyczące jawności rozprawy (w obu jej aspektach) są jednoznaczne (rozdział 42 Jawność rozprawy głównej), a ich wykładnia, na potrzeby rozważanej problematyki, nie nastręcza żadnych trudności. Niewątpliwe jest bowiem kto bierze udział w postępowaniu i kto może być obecny, natomiast z art. 355 k.p.k. wynika wyraźna deklaracja, iż rozprawa odbywa się jawnie, a ograniczenie jawności określa ustawa, w tym przede wszystkim Kodeks postępowania karnego. W każdym razie ogłoszenie wyroku odbywa się zawsze jawnie (art. 364 § 1 k.p.k.), a więc z udziałem stron, ich przedstawicieli (obrońców i pełnomocników) oraz w obecności publiczności. Strony i inne osoby, które wzywa się na rozprawę lub zawiadamia o jej terminie, prezes sądu wskazuje w pisemnym zarządzeniu o wyznaczeniu rozprawy głównej (art. 350 § 1 pkt 3 k.p.k.), a oskarżonego pozbawionego wolności doprowadza się (art. 350 § 2 k.p.k.). Umieszczona na drzwiach sali rozpraw wokanda informuje osoby postronne – publiczność o terminie rozpraw w poszczególnych sprawach. Te ostatnie osoby, w każdym czasie, mogą uzyskać w sekretariacie sądu informacje o wyznaczonym terminie rozpraw w poszczególnych sprawach.

Jeżeli chodzi o posiedzenia, to brak jest w kodeksie unormowań regulujących ich jawność, co w żadnym wypadku nie oznacza, jak w postępowaniu cywilnym (zob. art. 148 i nast. k.p.c.), iż są one niejawne, a więc niedostępne dla uczestników postępowania i publiczności. Przepisy art. 96 k.p.k. określają jedynie podmioty (strony, inne osoby), które mają prawo wziąć udział w posiedzeniu, a nawet obowiązek udziału, gdy tak ustawa stanowi (§ 1), i wówczas należy je o terminie posiedzenia zawiadomić, albo też mają prawo wziąć w nim udział o ile stawią się na posiedzenie, o terminie którego nie powiadamia się ich (§ 2). Z tych unormowań wynika jednak, że każde posiedzenie sądu jest dostępne nie tylko dla stron oraz osób nie będących stronami, określonych w art. 96 § 1 k.p.k., ale także dla osób postronnych – publiczności, których obecność, w przeciwieństwie do postępowania cywilnego (art. 152 zdanie drugie k.p.c.), nie jest wyłączona przez żaden przepis karnej ustawy procesowej (zob. J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, T. I, s. 306). Tak jak w wypadku rozprawy, o wyznaczeniu terminu każdego posiedzenia osoby zainteresowane, których sąd nie zawiadamia o tym z urzędu, mogą uzyskać stosowaną informację w sekretariacie sądu, a także zapoznając się wokandą umieszczoną w miejscu odbywania posiedzenia. Wówczas jednak, gdy posiedzenie odbywa się „bez udziału stron”, są one uprawnione jedynie do obecności na posiedzeniu, nie mając prawa zabierania głosu, czy składania wniosków, a więc na zasadzie takiej jak osoby postronne – publiczność.

Okazuje się więc, że jawność zewnętrzna – publiczność rozprawy i posiedzenia, co do istoty, jest taka sama, jako, że są one dostępne zarówno dla stron, jak i innych osób, a wyłączenie jawności posiedzenia następować będzie, na podstawie przepisów rozdziału 42 Kodeksu postępowania karnego stosowanych przez analogię, w tych samych wypadkach, gdy

wyłącza się jawność rozprawy, a więc nigdy nie będzie to dotyczyło ogłoszenia wyroku.

O terminach posiedzeń, na których wydawane są wyroki, z wyjątkiem postępowania wznowieniowego (art. 544 § 3 *in principio* k.p.k.), zawiadamiane są wszystkie podmioty uprawnione do wniesienia apelacji. W wypadku wyroku warunkowo umarzającego postępowania są to: pokrzywdzony, obrońcy i pełnomocnicy (art. 339 §5 k.p.k., art. 342 § 1 k.p.k.).

Wydanie wyroku w każdym wypadku, a więc i wówczas, gdy sąd warunkowo umarza postępowanie na posiedzeniu, niewątpliwie kończy „rozpatrzenie sprawy” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP z 1997 r. Przepis ten stanowi, iż musi to być rozpatrzenie „jawne”, a więc „publiczne”. Ten wymóg odnosi się zarówno do rozprawy, jak i posiedzenia, w toku którego następuje „rozpatrzenie sprawy”. Taki sam standard „publiczności” wyrokowania wynika z art. 6 ust. 1 Konwencji Europejskiej z 1950 r. o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Gdyby nawet uznać, iż nie jest wystarczająca dla przyjęcia prawa do obecności na posiedzeniu każdego zainteresowanego, w tym dla stron, sama analiza przepisów obowiązującej karnej ustawy procesowej, to prawo takie należałoby wywieść wprost właśnie z art. 45 ust. 1 Konstytucji, która w art. 8 ust. 2 nakazuje bezpośrednio stosowanie jej przepisów oraz z art. 6 ust. 1 Konwencji Europejskiej, gdyż art. 91 ust. 2 Konstytucji stanowi o pierwszeństwie ratyfikowanej za zgodą parlamentu konwencji międzynarodowej przed ustawą, jeśli nie da jej się z tą ustawą pogodzić. Tym bardziej jest to uzasadnione, że, jak to zostało wyżej przedstawione, karna ustawa procesowa z całą pewnością nie statuuje niedostępności posiedzenia dla zainteresowanych nią osób (szerzej zob. P. Hofmański, O jawność posiedzeń sądowych w procesie karnym, Księga Jubileuszowa ku czci prof. A. Bulsiewicza, Toruń 2004, w druku).

Skoro zatem w posiedzeniu, mającym za przedmiot „rozpatrzenie sprawy”, kończącym się wydaniem wyroku, uczestniczyć mogą nie tylko strony i ich przedstawiciele, ale także publiczność, to niewątpliwe jest, że mamy w tym wypadku do czynienia z jawnym – publicznym rozpatrzeniem sprawy, w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, a zapadły na takim posiedzeniu wyrok jest ogłaszany publicznie, w rozumieniu art. 418 § 1 k.p.k. i art. 422 § 1 k.p.k.

Jeżeli tak, to właśnie ten ostatni przepis, a nie przepis art. 100 § 3 k.p.k., określa początek terminu do złożenia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku. Nie można, wobec tego, podzielić prezentowanego w piśmiennictwie poglądu, że przepisy art. 100 § 3 i 6 k.p.k. ustanawiają, odmienne od tych określonych w art. 422 § 1 i 2 k.p.k. oraz w art. 482 § 1 zd. 2 k.p.k., zasady składania wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku (tak: T. Grzegorzczak: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Kraków 2003 r., s. 1073, R.A. Stefański (w): Z. Gostyński (red.) Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Warszawa 2004, T. II, s. 858 oraz D. Wysocki: Glosa do postanowienia SN z dnia 28 marca 2003 r., III KZ 71/02, OSP 2004, z. 1, s. 29,30). Tylko w wypadku, gdy oskarżony pozbawiony wolności, który nie ma obrońcy, nie był obecny podczas ogłoszenia wyroku na posiedzeniu, termin ten, zgodnie z unormowaniem art. 422 § 2 k.p.k., biegnie od daty doręczenia mu wyroku.

Sąd Najwyższy, dostrzegając, że zaprezentowany w niniejszej uchwale pogląd dotyczący zewnętrznej jawności posiedzenia stawia w wielu sytuacjach procesowych pod znakiem zapytania racjonalność unormowań zawartych w art. 100 § 3 k.p.k. oraz w art. 418a k.p.k., doszedł jednak do przekonania, iż względy natury konstytucyjnej przemawiają za przyjętym stanowiskiem.